REPUBLIKA SLOVENIJA
VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE

Gregorčičeva 20–25, SI-1001 Ljubljana

T: +386 1 478 1000
F: +386 1 478 1607
E: gp.gs@gov.si
http://www.vlada.si/

DRŽAVNI ZBOR REPUBLIKE SLOVENIJE

Prejeto:	22-09-2016
Šifra:	020-07/16-1029/3
Povezava:	008-04/16-13
EPA:	EU:
Sign. zn.:	
Kratica:	

Predsednik Državnega zbora

Številka: 00104-111/2016/6
Datum: 22. 9. 2016
Zveza: 020-07/16-1029/2 z dne 23. 8. 2016

Na podlagi 249. člena Poslovnika državnega zbora (Uradni list RS, 92/07 – uradno prečiščeno besedilo, 105/10 in 80/13) vam pošiljam:

– Odgovor na poslansko vprašanje Eve Irgl v zvezi z izvajanjem Resolucije o evropski zavesti in totalitarizmu,

ki ga je Vlada Republike Slovenije sprejela na 102. redni seji dne 22. 9. 2016.

Mag. Jaka Slokan
namestnik generalnega sekretarja

Priloga: 1

Podpisnik: Jaka Slokan
Izdajatelj: sigov-ca
Številka certifikata: ac 98 18 ba

REPUBLIKA SLOVENIJA
VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE

Gregorčičeva 20–25, SI-1001 Ljubljana

T: +386 1 478 1000
F: +386 1 478 1607
E: gp.gs@gov.si
http://www.vlada.si/

Številka: 00104-111/2016/5
Datum: 22. 9. 2016

Odgovor na poslansko vprašanje Eve Irgl v zvezi z izvajanjem Resolucije o evropski zavesti in totalitarizmu

Poslanka Eva Irgl je dne 22. 8. 2016 na Vlado RS naslovil pisno poslansko vprašanje v zvezi z izvajanjem Resolucije o evropski zavesti in totalitarizmu, na katerega Vlada RS podaja naslednji odgovor:

Glede bistva poslanskega vprašanja, ki je sestavljeno iz štirih sklopov, Vlada RS najprej izraža moralno obsodbo zločinov iz preteklega političnega sistema ter obžalovanje zaradi hudih kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin v obdobju do leta 1990, najbolj pa v obdobju do leta 1953.

Nadalje Vlada RS pojasnjuje, da podaja odgovore na vprašanja neodvisno od Resolucije Evropskega parlamenta z dne 2. aprila 2009 o evropski zavesti in totalitarizmu, saj je stališče o navedeni resoluciji Republika Slovenija podala s tem, ko je Državni zbor RS dne 22. oktobra 2009 sprejel Deklaracijo o seznanitvi z Resolucijo Evropskega parlamenta o evropski zavesti in totalitarizmu z dne 2. aprila 2009[1] in navedel v tem stališču, kakšni so že bili ukrepi in ocene polpretekle zgodovine s strani Republike Slovenije.

Glede prvega sklopa poslanskega vprašanja, namreč kdaj bo Vlada RS zagotovila dostop do arhivskih gradiv v celoti ter tako omogočila neodvisne zgodovinske raziskave, Vlada RS meni, da je to vprašanje v pristojnosti zakonodajne veje oblasti in je bilo o njem dokončno odločeno 8. junija 2014 na zakonodajnem referendumu. Vlada RS ocenjuje, da z ureditvijo v Zakonu o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih, ki ga je Državni zbor RS sprejel 28. januarja 2014 (in je bil potrjen na prej navedenem referendumu), Republika Slovenija že dokazuje spoštovanje in uresničevanje Resolucije Evropskega parlamenta o evropski zavesti in totalitarizmu, ki poziva države članice k prizadevanju k odprtju arhivov in obenem k zagotovitvi, da se ta prizadevanja ne bodo uporabljala za politične namene. Zakon na kar najbolj jasen način ureja dostop do arhivskega gradiva ter na sodoben način uvaja enotno hranjenje gradiva različnih pravnih oseb. Bistveno je, da v vsej zgodovini Republike Slovenije zakon prvič uveljavlja, da nobeno arhivsko gradivo ni več nedostopno. Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih je do spremembe iz leta 2014 namreč dostop do nekaterih gradiv in do gradiv nekaterih organizacij, vključno z gradivom nekdanjih varnostno obveščevalnih služb in gradiva, ki je bilo pridobljeno s kršenjem človekovih pravic, omejeval. Z noveliranim zakonom je država arhive odprla bolj kot kdajkoli, saj so uveljavljeni enotni pogoji dostopnosti za vse arhivsko gradivo, neodvisno od ustvarjalca, in enako varstvo zasebnosti, torej občutljivih osebnih podatkov, kamor ne sodi več politično prepričanje posameznika. Za razliko od izvirnega zakona so npr. dokumenti, ki vsebujejo občutljive osebne podatke, s pomočjo instrumenta anonimizacije vsakomur dostopni brez predhodne odobritve arhivske komisije, in sicer v roku, ki ga določa zakon o splošnem

[1] Uradni list RS, št. 84/09.

upravnem postopku, torej največ v dveh mesecih. Znanstveno raziskovalne organizacije, raziskovalci in novinarji z dovoljenjem arhivske komisije dostopajo do gradiva v celoviti, izvirni obliki. Rok, da arhivska komisija o dostopu odloči, je prav tako največ dva meseca. Takojšnji in celovit dostop do gradiva imajo tudi v novi ureditvi še naprej posamezniki s pravnim interesom, kot tudi državni organi, ki vodijo uradne postopke.

Z vidika kriminalističnih preiskav je mogoče oceniti, da so v Republiki Sloveniji dostopni vsi arhivi. Arhivsko gradivo, ki bi bilo v katerikoli instituciji in ga ni mogoče uporabiti za znanstveno raziskovalno oziroma publicistično dejavnost, ne obstaja. Dostop in omejitve so zapisane v Zakonu o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih. Omejitve se nanašajo izključno na varovanje osebnih podatkov, zato dostop do arhivskega gradiva po predhodni prošnji uporabnika odobri arhivska komisija. V zadnjih dveh letih je arhivska komisija odobrila vse vloge.

Drugo vprašanje pa je količina ohranjenega gradiva, ki so ga ustvarjalci predali skladno z zakonom Arhivu RS. Pri tem gre za vprašanje uničenega arhivskega gradiva. V Upravi kriminalistične policije Generalne policijske uprave Ministrstva za notranje zadeve so preiskovali sume kaznivih dejanj v zvezi z uničenjem gradiva bivše Službe državne varnosti in ker ni bilo mogoče najti elementov kaznivega dejanja, so s poročilom o ugotovitvah obvestili Vrhovno državno tožilstvo RS.

Glede drugega sklopa poslanskega vprašanja, ki se nanaša na pravico do poprave krivic, kar vključuje vse od postavitve obeležij, kjer je jasno zapisano, kdo je kriv za smrt, do rehabilitacije žrtev, ter kako in kdaj namerava Vlada RS popraviti te krivice, Vlada RS odgovarja, da je rehabilitacija žrtev že precej let del slovenskega prava. Vsebuje jo Zakon o popravi krivic[2] (zlasti 10. člen), ki je bil zadnjič in takrat – načeloma zaključno – spremenjen leta 2007[3], v mandatu Vlade RS 2004 – 2008. Dodaten del odgovora, ki se nanaša na določen krog obsodb, je podan tudi v odgovoru na tretje vprašanje (Zakon o kazenskem postopku).

Glede postavitve obeležij in zapisov, kdo je kriv za protipravne odvzem življenja, 16. člen Zakona o vojnih grobiščih[4] določa, da označbe na vojnih grobiščih vsebujejo, poleg identifikacijskih podatkov, kraja in časa smrt pokopanih, še besedilo posvetilne ali spominske narave, in sicer na grobiščih žrtev vojne – po vojni usmrčenih oseb iz 4. člena Zakona o vojnih grobiščih: »Žrtve vojne in revolucionarnega nasilja, Republika Slovenija«.

Z vidika novejšega razvoja poprave krivic revolucionarnega nasilja v obdobju druge svetovne vojne in obdobja po njej je Državni zbor RS 9. julija 2015 sprejel Zakon o prikritih vojnih grobiščih in pokopu žrtev (v nadaljevanju: ZPVGPŽ[5]). Zakonodajalec se je za nov področni zakon odločil zaradi zagotavljanja učinkovitejšega urejanja področja prikritih vojnih grobišč v Republiki Sloveniji. Namen novega zakona je, da v skladu z mednarodnim humanitarnim pravom, z načeli in pravili o ravnanju z mrtvimi, določenimi z Ženevskimi konvencijami in Dopolnilnimi protokoli, v skladu z Resolucijo 1481 o mednarodni obsodbi zločinov totalitarnih komunističnih režimov, parlamentarne skupščine Sveta Evrope in z resolucijo Evropskega parlamenta o evropski zavesti in totalitarizmu, ureja naslednja vprašanja in postopke:

- odkrivanje prikritih vojnih grobišč, njihovo označevanje in vpis teh grobišč v register vojnih grobišč,

---

[2] Uradni list RS, št. 70/05 – uradno prečiščeno besedilo, 89/07 – odl. US in 92/07.

[3] ZPKri-E; objava: Uradni list RS, št. 92/07.

[4] Uradni list RS, št. 65/03 in 72/09.

[5] Uradni list RS, št. 55/15.

- dokončen dostojen pokop vseh žrtev vojnega in povojnega nasilja na ozemlju Republike Slovenije.

ZPVGŽ je začel veljati sredi avgusta leta 2015 in se uspešno izvaja. Vse aktivnosti pri postopkih odkrivanja prikritih vojnih grobišč vodi Komisija Vlade RS za reševanje vprašanj prikritih grobišč (v nadaljevanju: Komisija). Vlada RS je na 82. redni seji dne 31. 3. 2016 sprejela Finančni načrt dela in Program dela Komisije za leto 2016. Sredstva za delo Komisije v višini 500.000,00 EUR so zagotovljena v proračunu Republike Slovenije za leto 2016 in 2017. Sredstva zagotavlja Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, ki opravlja tudi vse strokovne, tehnične in administrativne naloge za Komisijo.
Postopek odkrivanja prikritih vojnih grobišč obsega:

- zbiranje in obdelovanje podatkov o prikritih vojnih grobiščih in grobovih,
- evidentiranje prikritih vojnih grobišč in grobov, njihovo začasno obeležitev in zavarovanje,
- potrjevanje grobišč,
- skupinsko ali posamično identifikacijo, če je to mogoče,
- pokop žrtev,
- predlog za vpis grobišča v register vojnih grobišč in v register kulturne dediščine,
- ureditev grobišča.

Načrt dela Komisije za leto 2016 se izvaja:

- ureditev cca 70 prikritih vojnih grobišč do faze, ki bo omogočala pripravo predloga za vpis grobišča v register vojnih grobišč na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ter posledično v register nepremične kulturne dediščine na Ministrstvu za kulturo,
- izkop in pokop žrtev iz 18 prikritih vojnih grobišč,
- potrditev oz. sondiranje 45 prikritih vojnih grobišč,
- jedrno vrtanje, grobišče rudniškega jaška Pečovnik,
- pregled in sanitarni iznos posmrtnih ostankov iz 17 kraških jam in brezen,
- izkop žrtev iz Krimske jame in dostojen pokop.

V sklop potrjevanja/sondiranja prikritih vojnih grobišč je Komisija uvrstila tudi območje evidentiranih vojnih grobišč (grobišče 53 Mostec – Protitankovski jarek in 592 Mostec II – grobišče ob Savi) na območju izgradnje HE Mokrice.

Komisija tudi intenzivno sodeluje z Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti pri dokončni ureditvi grobišča Barbara rov v Hudi jami in dostojnem pokopu žrtev.

S tega vidika si Vlada RS prizadeva oblikovati prakso, ki bo omogočala pietetno ter čim bolj racionalno, gospodarno, učinkovito in uspešno izvajanje zakonskih nalog in izvedbenih dokumentov (program dela in finančni načrt).

Glede tretjega sklopa poslanskega vprašanja, namreč ali Vlada RS pripravlja ukrepe, vezane na element tranzicijske pravice do zakonitosti, ki bodo pripeljali do izvedbe kriminalističnih preiskav in do kaznovanja storilcev, Vlada RS pojasnjuje, da je bil prvi Kazenski zakonik v Republiki Sloveniji uveljavljen s 1. januarjem 1995 (v nadaljevanju KZ)[6], ki je bil nato tudi dvakrat noveliran[7] in je vseboval vsa klasična kazniva dejanja, ki se preganjajo v modernih pravnih

[6] Uradni list RS, št. 63/94 in 70/94 – popr..
[7] Uradni list RS, št. 23/99 in Uradni list RS, št. 40/04.

državah, prav tako pa je spoštoval načelo zakonitosti v kazenskem pravu iz 28. člena Ustave Republike Slovenije[8].

Poleg tega je bil v veljavnem Zakonu o kazenskem postopku, ki je prav tako začel veljati 1. januarja 1995[9] (v nadaljevanju: ZKP), v prehodnih določbah 556. do 563. člena predpisan postopek in drugačni roki za vlaganje izrednih pravnih sredstev zoper pravnomočne obsodilne sodbe pred 1. 1. 1954 in 25. 6. 1991, ki so jih izrekla takratna redna kazenska in vojaška sodišča, s čimer je bila omogočena zaščita pravic takratnih obsojencev. Ti roki so bili še podaljšani s prehodno določbo 20. člena novele ZKP-G[10] in prehodno določbo 88. člena novele ZKP-I[11].

V zvezi z morebitnimi dodatnimi ukrepi v kazenskem materialnem pravu je treba poudariti tudi, da je 1. novembra 2008 začel veljati novi Kazenski zakonik[12] z dne 20. maja 2008 (v nadaljevanju KZ-1), ki ga je pripravila Vlada RS v mandatu 2004 – 2008. Torej je v mandatu Vlade RS 2004 – 2008 moralo biti ponovno ocenjeno, da dodatni ukrepi (dodatna ali drugačna kazniva dejanja) niso potrebni – kar pomeni, da je možno z vidika pravne države delovati (odkrivati kazniva dejanja, preganjati storilce kaznivih dejanj, soditi storilcem kaznivih dejanj) samo po določbah o kaznivih dejanjih iz veljavnega KZ-1. Ustava RS v 28. členu namreč določa, da nihče ne sme biti kaznovan za dejanje, za katero ni zakon določil, da je kaznivo, in ni zanj predpisal kazni, še preden je bilo dejanje storjeno. Dejanja, ki so kazniva, se torej ugotavljajo in kazni zanje izrekajo po zakonu, ki je veljal ob storitvi dejanja, razen če je novi zakon za storilca milejši. Navedeno načelo pa podrobneje določa KZ-1 v 2. in 7. do 9. členu.

Z vidika kriminalističnih preiskav Vlada RS odgovarja z javnosti dokaj znanimi informacijami, da kriminalistične preiskave o povojnih protipravnih odvzemih življenja potekajo vse od leta 1989 (zadeva Teharje), neprekinjeno do danes. O ugotovitvah za vsako posamezno zadevo se obvešča pristojno državno tožilstvo. Nezmožnost odkritja oziroma dokazovanja ene od oblik udeležbe pri takih kaznivih dejanjih pa predstavljajo dejstva, ki so objektivne narave in jih ne more spremeniti niti spreminjanje zakonodaje. Od povojnih protipravnih odvzemov življenja je preteklo več desetletij, dokumentacija je bila pogosto uničena, še pogosteje pa o teh odvzemih življenja, glede na dosedanje ugotovitve, ni niti obstajala. Nadalje – arhivi bivše Zvezne službe Državne varnosti v Beogradu so vsa leta povsem nedostopni, arhivi vojaške tajne službe v Beogradu pa omejeno dostopni in ne vsebujejo spornih gradiv, prič ni ali s policijo ne sodelujejo, žrtve ali sorodniki žrtev o storilcih ali organizatorjih nimajo nikakršnih pravno preverljivih ali kakorkoli dokazljivih informacij ipd.

V zvezi s sumi ostalih kaznivih dejanj, pri katerih je predmet preiskave dejavnost bivšega režima in njegovih služb, pa je treba povedati, da se vsak primer obravnava skladno s kriminalistično tehnično doktrino tako kot vsako drugo kaznivo dejanje in tudi za ta kazniva dejanja veljajo enaka procesna in materialna načela o vodenju postopkov, preiskovalnih ukrepih, zastaranju ter pravicah.

Glede četrtega sklopa poslanskega vprašanja, namreč, da Republika Slovenija ob osamosvojitvi ni izpeljala lustracijskih postopkov, pa tudi v duhu Resolucije Evropskega parlamenta, resolucije Evropske ljudske stranke in glede na elemente tranzicijske pravičnosti, sprašujete, kako namerava Vlada RS doseči zagotovilo o neponavljanju, vezano na lustracijske

---

[8] Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97, 66/2000, 24/03, 69/04, 68/06 in 47/13.

[9] Uradni list RS, št. 63/94 in 70/94 – popr..

[10] Uradni list RS, št. 101/05.

[11] Uradni list RS, št. 68/08.

[12] Uradni list RS, št. 55/08 in 66/08 – popr..

postopke. Vlada RS meni, da je lustracija[13] vsaj delno bila izvedena, namreč na podlagi izvirnega Zakona o sodniški službi[14] iz leta 1994 – torej zakonsko, pa tudi praktično izvedena v sodstvu[15], zlasti na način, da ni bilo kandidiranj določenih oseb na sodniške funkcije. Sedaj smo v letu 2016 – torej je že skoraj 25 let od dokončne uvedbe ustavne demokracije, ki spoštuje človekove pravice in temeljne svoboščine (uveljavitev Ustave RS dne 23. decembra 1991) in je razprava o lustraciji le še težko utemeljena ali smiselna, tudi z vidika tranzicijske pravičnosti. Glede neponavljanja kršitev človekovih pravic in temeljnih svoboščin iz preteklosti pa Vlada RS zastopa stališče, da sistem varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin v Republiki Sloveniji obstaja in se postopoma razvija, je tudi del mednarodnega sklopa varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin (npr. varstvo pravic in svoboščin iz Evropske konvencije o človekovih pravicah pred Evropskim sodiščem za človekove pravice) in s tega vidika nevarnosti ponavljanja preteklih kršitev ni več videti.

---

[13] Glejte npr.: Andraž Zidar, *Lustracija*, Založba Nova revija, Ljubljana, str. 14-15, 194.

[14] Uradni list RS, št. 19/94.

[15] Za ustavnosodno presojo instituta lustracije glejte: odločba US, št. U-I-83/94, 14. 7. 1994; objava: Uradni list RS, št. 48/94 in OdlUS III, 89.